

A Médiatanács 126/2017. (II. 7.) számú határozatának kivonata

Tényállás

A Médiatanács állampolgári bejelentések alapján vizsgálta a TV2 Média Csoport Zrt. médiaszolgáltató TV2 csatornáján 2016. november 7-én sugárzott Tények című hírműsor „Bűz és mocskok az aluljárókban” c. összeállítását, mellyel kapcsolatban felmerült az Smtv. 14. § (1) és (2), valamint a 17. § (1) és (2) bekezdéseinek megsértése.

A kifogásolt összeállítás a budapesti aluljárókban lakó hajléktalanok okozta állapotokkal foglalkozott. Felvezetésként a műsorvezető elmondta: *„Valósággal undorodnak a gyalogosok, amikor valamelyik VIII. kerületi aluljáróba kell lemenniük, vagy amíg kijutnak a metróból a felszínre. Az aluljárókat ugyanis szinte ellepték a hajléktalanok, akik között sok az agresszív részeg. A reggeli csúcsforgalomban pedig orrfacsaró bűzben, a saját mocskukban fekvő embereken kell átlépdelniük a munkába vagy iskolába igyekvőknek.”*

Az összeállítás elején a közönség vágóképeket láthatott az aluljáróban fekvő hajléktalanokról, miközben a narrátor részletezte a bevezetőben elhangzottakat. Leírása szerint a Blaha Lujza téri aluljáróban ébredező hajléktalanok *„... veszekednek a takarón, miközben az egész aluljáróban átható bűz terjeng. Valaki már most sorban áll egy kis lélekmelegítőért, valami olcsó féldecis égetett szeszért”*. A riporter ezt *„szánalmas látványnak”* nevezte, hozzátéve, hogy *„aki csak teheti, elkerüli a környéket is.”*

A szituáció ismertetése után rövid riportok következtek. Először egy aluljárói árus véleményét ismertették, aki elmondta: *„Hát nem sajnálom őket, hát maguknak csinálták (...), ugyanúgy elmehetnének dolgozni.”* Ezt követően egy járókelő nyilatkozott arról, hogy sajnálja a hajléktalanokat, *„de viszont borzasztó piszkot hagynak maguk után.”*

A Ferenc körút járdáinak szélein és az aluljáróban ülő-fekvő hajléktalanokról következtek vágóképek, majd az aluljáróban található virágüzlet tulajdonosa panaszkodott, hogy vevőket veszít a látvány és a bűz miatt. A narrátor elmondta, hogy *„a csontig hatoló hidegben a saját mocskukban fetregő, átfagyott panaszos emberek mégsem akarnak melegedőkbe húzódni.”*

A riporter egy hajléktalant kérdezett:

Riporter: *„Maga mikor fürdött utoljára?”*

A férfi szégyenkezve vallotta be, hogy egy hete.

A Médiatanács döntése

A Médiatanács megállapította, hogy a médiaszolgáltató megsértette az Smtv. 14. § (1) és 17. § (2) bekezdésekben foglalt, az emberi méltóság tiszteletben tartását és a kirekesztésre alkalmas médiatartalmak közzétételét tiltó törvényi rendelkezéseket. A jogsértések elkövetése miatt a Médiatanács a médiaszolgáltatót összesen 5 500 000 Ft összegű bírság megfizetésére, illetve a jogsértés tényére utaló közlemény közzétételére kötelezte.

A Médiatanács döntésének indokai

1. Az Smtv. 14. § (1) bekezdése – az emberi méltóság tiszteletben tartása

Az eljárás tárgyát képező műsorrésszel kapcsolatban a hatósági fellépés indokát az jelentette, hogy a műsorszám közzétételével a médiaszolgáltató figyelmen kívül hagyta az emberi méltósághoz való jogot, amelynek elismerése és tiszteletben tartása a társadalmi élet és együttműködés egyik fundamentuma.

Az emberi méltóság megsértése – a joggyakorlatban kirajzolódó más tipikus esetek mellett – egyes társadalmi csoportokat érintő megnyilvánulások esetében akkor állapítható meg, ha a műsorszám egy társadalmi közösség (jelen esetben a hajléktalanok) másodrendűségét hirdeti, arra utal, hogy annak tagjait nem illeti meg a minden emberre nézve egyenlő emberi méltóság, nem gyakorolhatják csorbítatlanul személyiségi jogait, vagy a csoporthoz tartozó személyek emberi mivoltát kérdőjelezi meg, pusztán azon az alapon, hogy az adott közösséghez tartoznak.

A kifogásolt műsorszegmens túlnyomórészt az aluljárókban élő hajléktalanok életkörülményeivel foglalkozott, azaz valós, igen súlyos és ebből adódóan széles körben érdeklődésre számot tartó társadalmi problémát érintett. A műsor feldolgozásmódja, hangvétele ugyanakkor egyáltalán nem tette lehetővé – és a riport tartalmát tekintve vélhetően nem is célozta – a kérdés objektív, tárgyilagos bemutatását. A műsorrész a társadalmi probléma mélyebb okaival és a lehetséges kivezető utakkal nem foglalkozott. Így nem ismertette az összeállítást, hogy miért kényszerülhetnek emberek az utcán élni, és többségében milyen fizikai-lelki állapotban vannak, mit lehet elvárni egy ilyen módon traumatizált embertől, melyek a segítségnyújtás lehetséges módjai. Nem esett szó arról sem, hogy miért ütközik nehézségekbe a hajléktalanok szállásra való költöztetése.

A médiaszolgáltató semmiféle megoldási javaslatot nem említett. A forgalomcsökkenésre panaszkozó kereskedő által elmondottakat követően sem jelent meg – a médiaszolgáltató vagy más, a kérdésben illetékes tolmácsolásában – olyan ötlet, felvetés, amely a hajléktalanok vagy a műsorszámban a probléma „elszenvedőjeként” feltüntetett lakosság számára megnyugtató eredményre vezethetne. Mindössze a műsor végén említett a médiaszolgáltató egy korábbi – az Alkotmánybíróság által alaptörvény-ellenesnek nyilvánított – javaslatot, amely az utcán életvitelszerűen élőket kívánta volna büntetéssel sújtani.

A riport a hajléktalanokat deviáns, elszigetelt kisebbségként, a többségi társadalom tagjainak életkörülményeit, mindennapjait megrontó, a „normális embereknek” keserűséget okozó problémaként ábrázolta. Az aluljárókban tapasztalható körülmények miatt a médiaszolgáltató egyértelműen a hajléktalanokat tette felelőssé, a kialakult állapotok egyedüli okaként az utcán élő emberek életvitelét és tisztálkodási problémáit jelölte meg. Az összeállítás egésze által sugalmazott üzenet alátámasztására megjelent a riportban a társadalmilag elítélendő alkoholfogyasztás is (*„Valaki már most sorban áll egy kis lélekmelegítőért, valami olcsó, féldecis égetett szeszerért.”*).

Az aluljáró egyik üzletének eladója elmondta, hogy véleménye szerint a hajléktalanok maguk tehetnek helyzetükről, ezzel is egy rendkívül leegyszerűsített és a jelenség tárgyilagos megbeszélését teljes mértékben ellehetetlenítő álláspontot elfoglalva a kérdésben. Mindezt felerősítette, hogy az elhangzott véleménnyel szemben a médiaszolgáltató semmiféle ellenpontozást – akár a riportert, akár más járóelő megszólaltatása révén – nem is kísérelt meg.

Nem hagyható figyelmen kívül a riport értékelése során, hogy a szerkesztő nem csupán kedvezőtlen színben ábrázolta a közterületeken élő és egyébként számos tekintetben kiszolgáltatott társadalmi rétegnek számító hajléktalanokat, hanem életvitelük bemutatására olyan lealacsonyító, megalázó, intoleráns kifejezéseket használt, amelyek mélyen sértették a mindenkit egyenlő mértékben megillető emberi méltóság jogát. E kifejezések által a médiatartalom még inkább alkalmas lehetett arra, hogy elősegítse az ábrázolt társadalmi csoporttal kapcsolatos torz vélekedések, előítéletek kialakulását. A műsorszám egyértelműen – az egyének közötti distinkció nélkül – megbélyegezte a hajléktalanokat, olyan emberekként ábrázolta őket, akik elítélendően viselkednek, pusztán létezésük is zavarja a többségi társadalom tagjait.

A panaszolt összeállítás „szánalmas”, „orrfacsaró bűzben a saját mocskukban fetregő” (a „saját mocskukban” fordulatot, mintegy hangsúlyozva, két alkalommal is megemlítette a riporter), a járókelőkben „undort keltő” emberekként írta le a budapesti aluljárókban élő hajléktalanokat. A riporter a takaróval elfüggönyözött telefonfülkét rendkívül cinikusan a „csövesek privát szeparéjának” nevezte, valamint kiemelte az alkoholizmust és az agressziót.

A hajléktalanokra vonatkozó, talán legáltalánosabb, az összeállításban négyszer elismételt sztereotípiát, hogy a hajléktalanok nem tisztálkodnak, a riporter egy hajléktalan férfivel erősítette meg: a megalázó kérdésre („*Maga mikor fürdött utoljára?*”) a megszólaló bevallotta, hogy egy hete.

A sajtószabadság korlátozásának alapja nem a feldolgozott téma tárgya, hanem kizárólag annak módja, tartalma, illetve a közönségre gyakorolt lehetséges káros hatása lehet. A Médiatanács tevékenysége során nem szándékozik egyetlen társadalmi problémát sem „tabusítani”, kiváltképpen nem kívánja azt megszabni, hogy a hírműsorokban egy-egy fontos, de érzékeny kérdésről milyen hangnemben számoljanak be, ugyanakkor rögzíti, hogy a médiaszolgáltatók a műsorszám műfajától függetlenül kötelesek tiszteletben tartani az emberi méltóság jogát.

A vizsgált riport azt az üzenetet közvetítette a nyilvánosság számára, hogy a fővárosi aluljárókban kialakult állapotokért kizárólag a hajléktalanok tehetők felelőssé, akik ráadásul saját maguknak köszönhetik ebbéli sorsukat. A médiaszolgáltató degradáló, súlyosan dehonesztáló kifejezések hangoztatása (és néhol hangsúlyozása, ld. pl. „saját mocskukban”) mellett egyáltalán nem törekedett tárgyilagos képet festeni az utcán élők helyzetéről, a problémára esetleges megoldási javaslatokat említve, pusztán a társadalom többségének mindennapjait megkeserítő, homogén, alacsonyabb rendű csoportként mutatta be a hajléktalanokat. Az egyoldalú, a tárgyilagosság látszatát teljes mértékben mellőző riport szerkesztésmódjának „köszönhetően” ráadásul olyan képet festett, mintha mindez a társadalom többsége számára elfogadott álláspontot, véleményt tükrözne.

A médiaszolgáltató által közvetített üzenet nem tekinthető összeegyeztethetőnek az emberi méltóság tiszteletét megkövetelő, a demokratikus nyilvánosság érdekeit szolgáló alkotmányos értékekkel. Az emberi méltóság értéke ugyanis azáltal sérül, ha a nézők olyan véleményeket hallhatnak, amely alapján az nem egyenlő, nem általánosan érvényesülő, nem korlátozhatatlan.

A fentiekre tekintettel a médiaszolgáltató megsértette az Smtv. 14. § (1) bekezdését.

2. Az Smtv. 17. § (2) bekezdésének megsértése – kirekesztő tartalmak közreadásának tilalma

Kirekesztő tartalmat azon médiatartalom hordoz, amely egy adott közösség elszigeteltségét, a társadalom egyéb rétegeitől való idegenségét, különállóságát igyekszik elérni, vagy amellel érvel. Mindez megvalósulhat úgy, hogy az adott médiatartalom a célzott réteggel kapcsolatos megítélésű, sztereotip gondolatokat, véleményeket felerősíti, vagy ezt célozza.

Akkor minősülhet továbbá egy tartalom kirekesztőnek, ha annak kinyilvánítója arra törekszik, hogy az adott közösség tagjait valamilyen módon megakadályozza abban, hogy alkotmányos jogait érvényesíthessék, illetőleg ezt számukra megnehezítse. Az ilyen szándék végső soron az adott közösség tagjainak a mindenki mással egyenlő mértékben megillető méltósághoz való joga érvényesülését, érvényesíthetőségét ássa alá.

Az eljárás tárgyát képező médiatartalom az emberi méltósághoz való jog sérelmén túlmenően közvetített üzenetekre tekintettel alkalmas volt arra, hogy az érintett társadalmi

csoporttal, azaz az utcára kényszerült hajléktalanokkal kapcsolatos megtévesztő, sztereotip gondolatokat, véleményeket felerősítse, illetve ezt célozta.

A hírösszeállítás a hajléktalan embereket egyoldalúan, sematikusán ábrázolta. A hajléktalanok a riportban a társadalmon kívüli, a járókelőkben undort keltő, a munkába, iskolába igyekvő emberek mindennapi életének kellemetlenséget okozó, maguk után piszkot hagyó, az aluljárókban lévő üzleteknek bevételkiesést okozó emberekként, a társadalmi együttélés legalapvetőbb szabályait be nem tartó csoportként jelentek meg. A bevezetőben és a riportban is utaltak továbbá arra, hogy a hajléktalanok alkoholizálnak és agresszíven viselkednek.

A riport megtekintése alapján nem igazolható, hogy az összeállítás a hajléktalanok problémáira hívta fel a figyelmet. A riport a hangsúlyt valójában a hajléktalanság többségi társadalmat érintő kellemetlenségeire helyezte, ezeket a szerkesztési mód mellett a riporter által használt degradáló kifejezések „segítségével” szélsőségesen eltúlozta, a bemutatott probléma okait és a lehetséges megoldási lehetőségeket azonban nem említette.

Nem önmagában az összeállítás témája, hanem szerkesztésmódja, egészének hangulata (képi világ, szóhasználata – „orrfacsaró bűz”, „saját mocskukban fetregő”, „agresszív részeg” stb.) és a közvetített üzenet volt alkalmas arra, hogy a társadalom többségében a hajléktalanokkal szemben előítéletek kialakulását elősegítse, illetve az esetlegesen meglévő előítéleteket felerősítse. A műsorszám nem szólaltatott meg olyan hajléktalanokat, akik életformájukkal vagy akár csak megszólalásukkal ellenpontosították volna az összeállítás sugallta üzenetet, még csak nem is árnyalta a kialakított képet, így az összeállítás különösen alkalmas volt arra, hogy abból a néző általánosító következtetéseket vonjon le.

A részletezett tartalmak, a riport egész felépítését, szerkesztési módját figyelembe véve, arra az eredményre vezethettek, hogy a hajléktalanok közösségét – de legalábbis a köztereken élő hajléktalanokat – a társadalmi együttélés normáit be nem tartó homogén csoportként kezelje a néző, illetve a közvélemény. Mindezen hatás fokozását szolgálhatta a riporter által alkalmazott súlyosan negatív, degradáló jelzők sorozatos használata, amely még kevésbé tette lehetővé a hajléktalanok valódi problémájának megértését, valós és egyben sajnálatos társadalmi problémaként történő kezelését. A társadalmi jelenség okairól, szélesebb körű társadalmi és szociológiai hatásairól a műsor nem is kísérelt meg tájékoztatást nyújtani. A riport mindezek alapján semmiképpen nem tekinthető az utcán élők problémáiról és a lehetséges megoldásokról szóló tájékoztatásnak.

A riportban elhangzottak a hajléktalanokat homogén, a külvilág számára érzékelhető csoportképző tulajdonsággal bíró közösségként ábrázolta. Noha maga a riport elsődlegesen a fővárosi aluljárókban kialakult helyzetekre fókuszált, az általánosító kifejezések és egyoldalú témafeldolgozás következtében a műsor alkalmas volt arra, hogy káros hatását valamennyi, életvitelszerűen a közterületeken élő személyekre nézve kifejtse. A „közösséget” nem csak saját tagjai meglévő közös vonásai, hanem a velük szemben állóktól való megkülönböztethetőségük is egybekovácsolhatja, teheti jogi értelemben a szabályozás által védett közösséggé. Továbbá, egy csoport létehez nem szükséges, hogy minden tagjának valamennyi lényeges, személyiségét meghatározó tulajdonsága megegyezzen, elegendő, ha van olyan, a „külvilág” számára is érzékelhető közös tulajdonságuk, amely eléggé lényeges és fontos ahhoz, hogy őket így csoporttá tegye. Ilyen módon a többségi társadalomtól eltérően, állandó lakóhely hiányában a mindennapjaikat a közterületeken tölteni kényszerült személyek csoportját a műsorszámot befogadó homogén közösségként azonosíthatta, amely ily módon a hatósági fellépést is indokolttá tette.

A műsorrész alkalmas volt arra, hogy a hajléktalanok közösségével szembeni előítéletek kialakulását eredményezze, illetve a társadalomban már létező sztereotípiákat tovább

erősítse, a többségi társadalomtól – többnyire saját maguknak köszönhetően – elkülönült réteggként való ábrázolásával a médiaszolgáltató megsértette az Smtv. 17. § (2) bekezdését.

3. Az Smtv. 14. § (2) bekezdése – a megalázó, kiszolgáltatott helyzetben lévő személyek médiatartalomban történő öncélú és sérelmes bemutatásának tilalma

A képmását vállalva, a csatorna munkatársának önszántából nyilatkozó hajléktalan férfin kívül más hajléktalanokat felismerhetően nem ábrázolt az összeállítás. A műsorkészítők leginkább totálképeket mutattak a Blaha Lujza téri aluljáróról. Az alkoholt vásárló hajléktalant hátulról mutatták, a féldecis üveg átadását ábrázoló képen nyaktól lefelé voltak láthatók a szereplők. Egy szemből mutatott hajléktalan lehajtott fejjel, az arcát teljesen takaró kapucniban ült egy korlátnak támaszkodva, a médiatartalomból nem volt azonosítható.

A riportból egyértelműen kitűnt, hogy az egyetlen felismerhető hajléktalan szereplő tisztában volt helyzetével, tudatosan vállalta a megnyilatkozást, e tekintetben nem volt sem megalázó, sem kiszolgáltatott helyzetben. Bár az életkörülményei méltatlanok, helyzete nem tekinthető azonosnak egy balesetben sérült, eszméletlen vagy fizikai/lelki fájdalom miatt önkívületben lévő ember helyzetével.

Az Smtv. 14. § (2) bekezdésében konjunktív feltételként előírt „a bemutatás öncélú volta” fogalmi elem sem valósult meg. Bár a riport hatásvadász, a befogadó érzelmi bevonódását elősegítő és a hajléktalansággal kapcsolatos gondolatait mindenképpen befolyásolni kívánó elemeket tartalmazott, öncélúsága nem állapítható meg.

A médiaszolgáltató nem sértette meg az Smtv. 14. § (2) bekezdését.

4. Az Smtv. 17. § (1) bekezdése – gyűlöletkeltő tartalmak közreadásának tilalma

A véleménynyilvánítás szabadságából adódóan a hajléktalanok okozta állapotokról szóló álláspont korlátozás nélkül megjelenhet bármely médiatartalomban, ha az nem hordoz gyűlöletkeltő tartalmat, azaz nem ösztönöz a demokratikus eszméktől idegen, érzelmek által vezérelt megoldási módokra.

A vélemény- és sajtószabadság kiterjed a sértő, akár szélsőséges álláspontok közzétételének lehetőségére is. A sajtószabadság korlátozásának nem lehet indoka a szélsőséges vélemények elutasítása, hanem csak más, a sajtószabadsággal szembeni védelemre is érdemes alapvető jog vagy alkotmányos érték [Alaptörvény, I. cikk (3) bekezdés] megóvásának szándéka vezethet a jogsértés megállapítására.

A Médiatanács megállapította, hogy az összeállítás, noha alkalmas volt a hajléktalanok közösségének kirekesztésére, ugyanakkor nem érte el a gyűlöletkeltésnek az alkotmányos és a hatósági gyakorlatban meghatározott szintjét. A választott téma, annak feldolgozásmódja, valamint a megszólaló személyek révén a szerkesztő elsősorban a nézők gondolkodására próbált hatni, amely sértő lehetett ugyan az adott közösség tagjaira nézve, azonban önmagában nem tekinthető a gyűlöletérzet kiváltására alkalmas médiatartalomnak.

A médiaszolgáltató nem sértette meg az Smtv. 17. § (1) bekezdését.